

PODSTICANJE AKTIVNOSTI UČENIKA U NASTAVI ISLAMSKJE VJERONAUKJE UPOTREBOM RADA U PARU

Mersed ŠABANOVIĆ i Saudin DEDIĆ

UDK 371.3:28

SAŽETAK: Tradicionalni oblik nastave koji se najviše manifestuje čestom upotrebom frontalnog oblika rada prisutan je u našim osnovnim školama. Upotreba drugih oblika rada koji učenicima daju drugu dimenziju učešća u nastavi su manje prisutni. Rijetke su upotrebe inovacija u nastavi koje učenicima daju samostalnost, veću aktivnost na času i motiviranost za rad. Upotreba inovativnih sredstava, kao što su multimedijalna, prisutna je u malom procentu.

Svrha ovog akcijskog istraživanja je podsticanje aktivnosti kod učenika u nastavi islamske vjeronauke upotrebom rada u paru kao nastavnog oblika rada.

Tokom akcijskog istraživanja upotrebom rada u paru uočeno je sljedeće:

- rad u paru u odnosu na frontalni oblik rada povećava aktivno učešće učenika u nastavnom procesu
- upotreba različitih varijabiliteta para djeluje na aktivnost učenika u toku časa, učenicima daje samostalnost u radu i učenju te povećava učeničko samopouzdanje
- povećanje aktivnosti učenika je u najvećoj mjeri povezano s načinom rada nastavnika i njegovim osmišljavanjem toka nastavnog časa.

Ključne riječi: akcijsko istraživanje, rad u paru, aktivnost učenika, učenje, nastavnik i učenik.

Uvod

Aktivnost učenika na nastavnom satu je veoma važna kako za nastavnika tako i za cjelokupan nastavni proces i bolje usvajanje nastavnih sadržaja. Ukoliko su učenici aktivni na času i aktivno sudjeluju u nastavnom procesu biće više motivisani za rad i ishod poučavanja će biti bolji.

Kao i u ostalim nastavnim predmetima, aktivnost učenika u nastavi islamske vjeronauke je veoma značajna. Aktivnošću na času učenici povećavaju svoju samostalnost u radu, povećavaju samopouzdanje i bolje usvajaju nastavni sadržaj.

U nastavnoj praksi još uvijek je u velikoj mjeri zastupljena upotreba

frontalnog oblika rada koji učenicima ne daje prostor za aktivnost i aktivno sudjelovanje u nastavnom procesu. Upotrebom grupnog oblika rada, rada u paru te stalnim promjenama u toku svog rada nastavnici kod učenika mogu povećati aktivnost i zainteresovanost za nastavni sadržaj.

Ovo istraživanje je kvazieksperimentalno, i treba da potvrdi ranije pretpostavke. Istraživanje će mjeriti aktivnost učenika u toku nastavnog sata sa svim uvedenim promjenama u toku časa.

Istraživanje će obuhvatiti mjerenje učeničke aktivnosti u okviru tri časa, mjerenje aktivnosti na času realizovanom frontalnim oblikom rada

i mjerenje aktivnosti učenika na časovima realizovanim radom u paru. Ovaj oblik rada (rad u paru) izveden u toku dva časa imaće dva varijabiliteta. Na jednom času par će činiti učenici koji su odlični i slabiji u školskom uspjehu. Na drugom času par će činiti odličan i odličan učenik, dok će drugi par činiti slab i slab učenik. Na taj način istražiti će se koji varijabilitet para je bolji u pogledu cjelokupne aktivnosti učenika.

Aktivnost učenika će se mjeriti na osnovu vremenske zastupljenosti govora nastavnika i govora učenika, na osnovu broja pitanja koja upućuje nastavnik i broja pitanja koja upućuju učenici, kao i učenička

samostalnost u radu i učenička inicijativa u vidu nalaženja samoinicijalnih rješenja zadataka koje je nastavnik postavio pred učenike.

Ovo istraživanje bi trebalo da pomogne nastavnicima u formiranju parova na nastavnom satu za bolju aktivnost učenika.

Teorijski dio

Škola se najčešće definiše kao institucija u kojoj putem učenja učenici stiču znanja i iskustva. Postavlja se pitanje da li je škola mjesto gdje uče samo učenici ili je mjesto gdje i nastavnici mogu učiti, napredovati, sticati nova znanja i iskustva, bogatiti svoj rad i primjenjivati iskustva drugih nastavnika. Svakako da je tako. Škola omogućava i nastavnicima da sami istraže svoje polje napredovanja te da putem akcijskog istraživanja ispituju svoju profesionalnu praksu.

“Akcijsko istraživanje je temeljna strategija profesionalnog rasta koju se može općenito definirati kao individualno ili skupno ispitivanje vlastite profesionalne prakse u svrhu samounapređivanja, čime se povećava vjerojatnost uspješnijeg učenja učenika.” (Markowitz, 2011: 12).

U tradicionalnom istraživanju istraživač je najčešće znanstvenik koji se nalazi izvan područja koje se proučava. Cilj tradicionalnog istraživanja je objasniti ili predvidjeti rezultate pojedine obrazovne aktivnosti. Istraživač pažljivo kontrolira sve varijable u području istraživanja tako da bi mogao izvesti zaključke koji se mogu objaviti široj javnosti.

“Akcijski istraživač je stručnjak koji vodi učenje, bilo u razrednom odjelu ili školi koja je predmet istraživanja. Jedini cilj te osobe je unaprijediti vlastitu nastavnu praksu. Pritom će se učitelji najčešće usmjeriti na vlastitu nastavu, a ravnatelji mogu provoditi akcijsko istraživanje u kojem je škola predmet istraživanja (odnosno “laboratorij”). Budući da je svrha ove vrste istraživanja unapređenje poučavanja i učenja na točno određenom području koje definiraju i određeni uvjeti, malo je vjerojatno

da će se ishodi te akcije moći generalizirati i biti primjenjivi u drugim razrednim odjelima ili školama, koji su definirani svojim uvjetima.” (Markowitz, 2011: 13).

Često se u stručnoj literaturi spominje tradicionalna nastava i savremena nastava.

“Suvremena škola polazi od aksioma suvremenosti, smislenosti, praktične primjenjivosti i atraktivnosti sadržaja te učenikova samopoimanja, samopouzdanja i samoodređenja kao temeljnih premisa djelotvornog suodnosa.” (Mijatović, 2002:55)

Učenik je najvažniji dio odgojno-obrazovnoga procesa, partner učitelju u zajedničkom poslu i razlog postojanja cjelokupnoga školskoga sistema. Nastava, kao intencionalni oblik obrazovanja, treba ugrađivati navedeno i učenicima omogućavati građenje novih uloga. Ostvarivati navedeno znači stalno omogućavati i poticati aktivnost učenika u nastavi. Aktivnost i inicijativnost učenika ovisi o aktivnostima i poticajima koji dolaze od nastavnika. Noviji koncepti nastave podrazumijevaju samostalnjiji pristup učenju i veću učeničku aktivnost u nastavnom procesu.

“Promijenjena uloga učenika iz pasivnog slušatelja i gledatelja u aktivnoga sudionika odgojno-obrazovnog procesa omogućava učenicima da budu organizatori i realizatori takve nastave. Ciljevi su iskazani iz perspektive učenika pa je jasno vidljivo šta će učenici raditi i koje će kompetencije sticati tokom pojedinih aktivnosti.” (Mijatović, 2002:58)

Sudeći po ovim definicijama i definisanjem savremene i tradicionalne nastave može se povući paralela sa frontalnim oblikom rada i tradicionalnom nastavom, te ostali oblici rada sa savremenom nastavom.

“U frontalnom obliku rada nastavnik istovremeno radi sa cijelim odjeljenjem. Ukoliko ulogu nastavnika preuzme učenik ili neko drugi u odjeljenju, i tada govorimo o frontalnom obliku rada u nastavi.” (Osmić, Tomić, 2008:173)

“Nastavnik je u direktnom odnosu sa učenicima, nastavnim sadržajima,

odnosno, drugim riječima nastavnik je posrednik između učenika i nastavnih sadržaja, dok su učenici u direktnom odnosu sa nastavnikom i indirektnom odnosu sa nastavnim sadržajima. Učenici usvajaju nastavne sadržaje posredstvom nastavnikove direktne pomoći, odnosno posredstvom njegovog poučavanja. (Osmić, Tomić, 2008:174)

U frontalnom obliku rada uloga nastavnika je dominantna. Najviše koristi verbalnu metodu, smanjena je aktivnost učenika, nastavnik kroji čas po svom nahodjenju i drži konce časa u svojim rukama.

“Prednosti frontalnog oblika rada su ekonomičnost, podučavanje velikog broja učenika u isto vrijeme, nastavnik izravno komunicira sa svim učenicima, kontrolira da li ga prate svi učenici itd. Međutim, ovaj oblik rada ima i svoje nedostatke, kao što su: zanemarivanje individualnih mogućnosti učenika, nema direktne komunikacije između učenika, učenici su pasivni jer sve aktivnosti vodi nastavnik itd.” (Osmić, Tomić, 2008:175,176)

“Frontalni oblik rada osobito odgovara psihofizičkim sposobnostima učenika mlađih odjela osnovne škole. Iako je takav oblik rada prevladavao u staroj školi, zbog ekonomičnosti se i danas zadržao kao najčešći nastavni oblik rada.” (Piršl, 2001:56)

Rad u paru je takav oblik rada u kome dobiveni zadatak izvršavaju dvojica učenika.

Neki autori rad u parovima stavljaju u grupni rad, mada tamo ne pripada. Nije isto kad su u grupi dva (par), tri ili više članova. Od veličine grupe zavise odnosi u grupi, broj interakcija, komunikacija. U parovima se može ostvariti jedinstvo ako su parovi po osobinama i stavovima komplementarni. Ako jedan partner nije spreman za saradnju par se razdvaja. Rad u paru nosi sa sobom dvije podjednake opasnosti: može doći do potpunog jedinstva u mišljenjima ili do potpunog neslaganja. Također se prigovara da se u radu u paru jedan član može izvlačiti na račun drugoga.

“Rad u paru ubraja se u inovirajuće (savremene) oblike nastavnog

rada. Predstavlja prijelaz od individualnog ka grupnom kolektivnom (frontalnom) i masovnom obliku rada.” (Osmić, Tomić, 2008:188)

“Radom u paru učenik se osposobljava da svoj rad uspoređuje s radom drugog učenika, da pažljivo sluša svog sugovornika, da uspoređuje svoje sposobnosti sa sposobnostima svog para, da se brzo odluči u savladavanju teškoća. (Piršl, 2001:78)

Postoji više načina rada u parovima:

1. Instruktivni rad
 2. zajedničko kooperativno učenje
 3. individualno učenje u paru
 4. zajednički stvaralački rad u paru
 5. međusobno vrednovanje
 6. zajedničko vrednovanje
 7. istraživanje u tandemu itd.”
- (Osmić, Tomić, 2008:190)

“Dominacija ili ravnopravnost članova para definiše se kroz komunikaciju. S toga komunikacija može biti simetrična i asimetrična.”

“U simetričnoj komunikaciji oba para su ravnopravna za komuniciranje te su najbitniji zajednički interesi. Ovdje je zastupljena dvosmjerna komunikacija, jer je pitanje i davanje informacija obostrano.

U asimetričnoj komunikaciji jedan partner je dominantan, a drugi je u podređenom položaju. Jedan je partner aktivan, a drugi pasivan. Radi se o jednosmjernom komuniciranju. Ova komunikacija može prerasti u egocentričnu komunikaciju što je nepovoljno za nastavni rad. Često su članovi para zatvoreni i ne komuniciraju jedan s drugim te se u tom slučaju radi o intrapersonalnoj ili autokomunikaciji.” (Osmić, Tomić, 2008:193)

“U procesu definisanja interesovanja dijete isprobava svoje kapacitete i nalazi oblast za koju će vezati svoj talenat i u kojoj će kasnije dati kreativne doprinose. Interesovanja osiguravaju energiju za istrajavanje na školskim zadacima, čineći taj rad zanimljivijim i prijatnijim iskustvom. Šta više, prevladava uvjerenje da je ukupno kognitivno ponašanje funkcija nivoa interesovanja koje je prisutno u procesu učenja, bez obzira na

to da li se radi o bazičnim vještinama učenja ili višim nivoima produkcije.” (Maksić, Tenjović 2008:312).

Aktivan i direktan odnos učenika prema predmetu učenja ostvaruje se kroz različite vidove samostalnog učenja učenika u nastavi i izvan nje.

Rješavanje problemskih zadataka u nastavi, kao metoda i didaktička teorija učenja (problemska nastava), od velikog je značaja za učenikovo poniranje u svijet i zakonitosti nastavnih sadržaja.

Uloga učitelja je naučiti učenike učiti, dok se uz položaj učenika vezuje stvaralačka dispozicija i sposobnosti, samostalnost i kreativnost u svim pedagoškim situacijama. Već duže vrijeme insistira se na tome da učenici na času treba da budu u aktivnom i direktnom odnosu sa predmetom učenja, a da nastavnik svoju ulogu predavača zamijeni ulogom organizatora i rukovodioca nastavnog procesa. Pored interaktivnih metoda učenja, koje, pored ostalog, karakteriše i prenošenje akcije sa nastavnika na učenike, aktivan i direktan odnos učenika prema predmetu učenja ostvaruje se kroz različite vidove samostalnog učenja učenika u nastavi i izvan nje.

“Samostalni rad učenika predstavlja organizovanu i direktnu aktivnost učenika prema sadržaju učenja da bi se ostvarili zadaci koje je postavio nastavnik, u okviru individualnog ili kooperativnog rada učenika, bez pomoći nastavnika, ali pod njegovim rukovodstvom.

Ključne odrednice samostalnog rada učenika su sljedeće:

- direktan odnos učenika prema nastavnim sadržajima, odnosno predmetu učenja;
- organizovana aktivnost učenika u individualnom ili kooperativnom radu;
- indirektna aktivnost, odnosno rukovodstvo nastavnika;
- u skladu sa psihofizičkim razvojem;
- rješavanje postavljenih zadataka bez pomoći nastavnika, ali postavljenih od strane nastavnika;
- proces postepenog osamostaljivanja učenika;

- učenik sam prolazi kroz sve sljedeće etape: postavljanje cilja rada, planiranje izvođenja rada, prikupljanje potrebnih sredstava za rad, izvođenje rada, sređivanje i provjeravanje rezultata rada.” (Osmić, Tomić, 2008:221)

Samostalni rad učenika možemo klasifikovati prema različitim kriterijumima: vremensko i prostorno određenje samostalnog rada učenika, broj učenika u samostalnom radu, cilj samostalnog rada učenika, stepen samostalnosti učenika u radu, karakter zadataka za samostalni rad učenika, izvori i sredstva za samostalni rad učenika, saznavne aktivnosti učenika i dr.

Ovom prilikom zadržat ćemo se na broju učenika koji učestvuju u samostalnom radu. Prema ovom kriteriju možemo razlikovati samostalni rad učenika u okviru grupnog oblika rada, rada u paru i individualnog oblika rada.

“Kod grupnog oblika rada grupu najčešće čine 3 do 5 učenika. One mogu biti homogenog ili heterogenog sastava, a zadaci za njih mogu biti istovrsni i diferencirani. Članovi jedne grupe mogu zajedno da rade na istom zadatku ili svaki član grupe može da ima svoj dio zadatka čijim rješavanjem doprinosi rješavanju zadataka cijele grupe. Formiranjem grupa učenika homogenog sastava, učenicima se mogu davati jedino zadaci koji pripadaju zoni njihovog aktuelnog razvoja, jer u takvoj sociološkoj formaciji ne mogu očekivati pomoć u rješavanju zadataka.” (Osmić, Tomić, 2008:186)

“U heterogenim grupama manji dio učenika može odmah samostalno da riješi dati zadatak. Ostali učenici isti zadatak mogu da riješe jedino uz pomoć drugova koji će im pružiti pomoć i objašnjenje i na taj način ih angažovati, čime “provociraju” funkcije u njihovom razvoju, vuku ga, odnosno ubrzavaju. U ovakvom radu, pomažući svojim drugovima, “napredniji” učenici su često prinudeni da svoje znanje sagledaju iz drugih uglova, da u njemu izdvoje uporišne tačke i da ga reorganizuju, sistematizuju, prestrukturiraju. Na taj način oni angažuju neke druge funkcije svog intelektualnog razvoja

i osećaju zadovoljstvo, jer su njihova pomoć i znanje potrebni i dragocjeni drugima.” (Osmić, Tomić, 2008:186)

Empirijski dio

Problem istraživanja

Polazne vrijednosti ovog akcijskog istraživanja su aktivnost učenika, kao i njihovo aktivno sudjelovanje u nastavnom procesu, varijabiliteti para u obliku rada u paru.

Problem istraživanja se može izraziti na sljedeći način : *(Ne) Prisustvo uticaja varijabiliteta para na prirodu aktivnosti kod učenika u nastavi islamske vjeronauke.*

Svrha ovog akcijskog istraživanja je podsticanje aktivnosti kod učenika upotrebom rada u paru.

Istraživačka pitanja

1. Kako frontalni oblik rada djeluje na aktivnost učenika na nastavnom satu?
2. Kako varijabilitet parova (odličan-slab učenik) djeluje na aktivnost svih učenika?
3. Kako varijabilitet parova (odličan-odličan i slab-slab učenik) djeluje na aktivnost svih učenika?

Razredni, kao i predmetni nastavnici, uvijek imaju problem kako pravilno rasporediti učenike u razredu.

Kako i koji varijabilitet para odabrati kako bi učenici imali što veću aktivnost u toku nastavnog časa. Jasno je da učenici uče i jedni od drugih. Stoga, pravilan raspored sjedenja i sastav para su veoma važni za učenje i aktivnost učenika na času.

Plan istraživanja

Nakon konsultacija i dogovora članova grupe ovog istraživanja dogovoreno je da se održi čas na uobičajeni tradicionalni način upotrebom frontalnog oblika rada. Ovaj čas bi ponudio polazne vrijednosti i inicijalno stanje učeničke aktivnosti. Tokom časa će se sistemski prikupljati podaci koji su relevantni za ovo istraživanje. Podaci će se prikupljati na osnovu kritičkog prijatelja i njegovih zabilješki te na osnovu audio snimka i Flandersove analize sadržaja.

Kritički prijatelj će na osnovu subjektivnog mišljenja iznijeti svoj sud o času te o nivou aktivnosti učenika. Audio snimak će se koristiti za Flandersovu analizu sadržaja.

Nakon analize dobivenih rezultata na času održanom frontalnim oblikom rada uslijedit će planiranje održavanja časa upotrebom rada u paru kao nastavnog oblika rada. Parove će sačinjavati učenici koji su slabi i odlični u školskom uspjehu. Jedan par činit će učenik odličan u školi i učenik koji je slabiji u školi. Kao odlični učenici će

biti oni koji su odlični i vrlo dobri, a kao slabiji učenici oni koji su dobri i dovoljni u školskom uspjehu. Na taj način želi se istražiti kako ovaj varijabilitet para djeluje na aktivnost učenika u toku nastavnog časa.

Čas i aktivnost učenika će se analizirati Flandersovom analizom sadržaja na osnovu audio snimka časa. Flandersovom analizom ćemo dobiti detaljan prikaz učeničke aktivnosti kao i interakciju sudionika nastave. Flandersovom analizom sadržaja učit će se aktivnost učenika i aktivnost nastavnika u mjerenom periodu, kao i vrsta aktivnosti učenika i nastavnika. Također, času će prisustvovati kritički prijatelj koji će praviti zabilješke u toku časa. Bilježit će broj pitanja koja upućuje nastavnik i broj pitanja koja upućuju učenici, broj javljanja i aktivnosti pojedinih parova i bilježiti i zapisati kolika je frekventnost javljanja pojedinih parova.

Nakon analize svih prikupljenih materijala i podataka koji je održan u jednom varijabilitetu para uslijedit će planiranje održavanja trećeg časa. Ovaj čas će se, također održati upotrebom rada u paru kao nastavnog oblika rada. Par će sačinjavati odličan i odličan učenik te slab i slab učenik u školskom uspjehu. Na ovaj način želi se ispitati kako ovaj varijabilitet para djeluje na aktivnost učenika na nastavnom satu.

Tabela 1. *Triangulacijska matrica prikupljanja podataka*

Istraživačka pitanja	Izvor podataka 1	Izvor podataka 2
<i>Kako frontalni oblik rada djeluje na aktivnost učenika na nastavnom satu?</i>	Flandersov protokol interakcijske analize	Zabilješke kritičkog prijatelja
<i>Kako varijabilitet parova (odličan-slab učenik) djeluje na aktivnost svih učenika?</i>	Flandersov protokol interakcijske analize	Zabilješke kritičkog prijatelja
<i>Kako varijabilitet parova (odličan-odličan i slab-slab učenik) djeluje na aktivnost svih učenika?</i>	Flandersov protokol interakcijske analize	Zabilješke kritičkog prijatelja

Času će prisustvovati kritički prijatelj i bilježiti koji su parovi najaktivniji i kolika je frekventnost aktivnosti pojedinih parova. Također, čas će se analizirati Flandersovom analizom sadržaja, a na osnovu audio snimka.

Analizirat će se podaci prikupljeni

na trećem času te izvršiti usporedba istih sa drugog i prvog održanog časa.

Realizacija plana istraživanja

Realizacija I časa

Kako je bilo i planirano održan

je čas upotrebom frontalnog oblika rada. Čas je održan u petom razredu u Osnovnoj školi "Miladije", Podružna škola "Solana". Nastavna jedinica je bila "Najljepše sjećanje". Čas je održan 13. aprila 2015. godine.

Tabela 2. Raspored učenika u učionici

Raspored sjedenja učenika na času:

Prazno mjesto	Prazno mjesto		Prazno mjesto	Prazno mjesto		Dječak	Dječak
Dječak	Prazno mjesto		Dječak	Dječak		Djevojčica	Dječak
Djevojčica	Djevojčica		Dječak	Dječak		Djevojčica	Djevojčica
Katedra							
TABLA							

Tabela 3. Prikaz aktivnosti učenika na času

Prazno mjesto	Prazno mjesto		Prazno mjesto	Prazno mjesto		++	
Neaktivan učenik	Prazno mjesto		++++	++++++		++	+
Neaktivan učenik	+		Neaktivan učenik	Neaktivan učenik		Neaktivan učenik	Neaktivan učenik
Katedra							
TABLA							

Od 12 učenika, koliko ih je prisustvovalo na ovom času, samo njih 6 je bilo aktivno na času.

Aktivnost učenika podrazumijeva aktivno učešće na času, što uključuje davanje odgovora na pitanja nastavnika, učestvovanje u diskusiji te dovršavanje citata.

Zabilježeno je:

1 učenik - 6 javljanja

1 učenik - 4 javljanja
2 učenika - 2 javljanja
2 učenika - 1 javljanje

Od 13 zabilješki javljanja učenika, odnosno učeničke aktivnosti apostrofirano je 10 javljanja od strane dva učenika.

Nastavnik je postavio u toku časa 23 pitanja, dok su učenici postavili dva pitanja. Jedno pitanje je uslijedilo

nastavniku, a u vezi je s nečitkošću pisanja na tabli, dok je drugo pitanje bilo u vezi s nastavnim sadržajem, što pokazuje zainteresovanost. Nije primjećena inicijativa učenika. Učenici su bili zainteresirani za rad u tolikoj mjeri da obave zadatke koje im je ponudio nastavnik. Bili su samostalni u obavljanju zadataka, pogotovo u obavljanju zadatka koji su dobili u završnom dijelu časa.

Flandersov protokol analize sadržaja (čas - frontalni oblik- održan 13.04.2015.)

KATAGORIJE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1. Prihvata učenikove stavove																	
2. Hvali ili ohrabruje																	
3. Prihvata ili se koristi idejama učenika																	
4. Postavlja pitanja		+										+					
5. Izlaže	+			+	+	+	+	+	+	+	+	+				+	+
6. Daje upute																	
7. Kritizira ili se poziva na autoritet																	
8. Učenikov govor – kao odgovor			+											+			
9. Učenikov govor – kao inicijativa															+		
10. Šutnja ili zbrka																	

KATAGORIJE	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
1. Prihvata učenikove stavove																	
2. Hvali ili ohrabruje					+												
3. Prihvata ili se koristi idejama učenika																	
4. Postavlja pitanja	+																

5. Izlaže			+	+			+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+
6. Daje upute												+						
7. Kritizira ili se poziva na autoritet																		
8. Učenikov govor – kao odgovor			+															
9. Učenikov govor – kao inicijativa																		
10. Šutnja ili zbrka																		

KATAGORIJE	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51
1. Prihvaća učenikove stavove																	
2. Hvali ili ohrabruje			+														
3. Prihvaća ili se koristi idejama učenika																	
4. Postavlja pitanja	+										+						+
5. Izlaže						+	+	+	+	+	+			+	+	+	+
6. Daje upute																	
7. Kritizira ili se poziva na autoritet																	
8. Učenikov govor – kao odgovor				+	+								+				
9. Učenikov govor – kao inicijativa																	
10. Šutnja ili zbrka																	

KATAGORIJE	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66
1. Prihvaća učenikove stavove															
2. Hvali ili ohrabruje															
3. Prihvaća ili se koristi idejama učenika															
4. Postavlja pitanja															
5. Izlaže				+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
6. Daje upute															
7. Kritizira ili se poziva na autoritet															
8. Učenikov govor – kao odgovor	+	+													
9. Učenikov govor – kao inicijativa															
10. Šutnja ili zbrka															

Svaki broj u tablici nosi interval od deset sekundi. Tablica ima šezdeset šest intervala.

Analizirano je 11 minuta početka glavnog dijela časa. Na osnovu Flandersove analize sadržaja moguće je

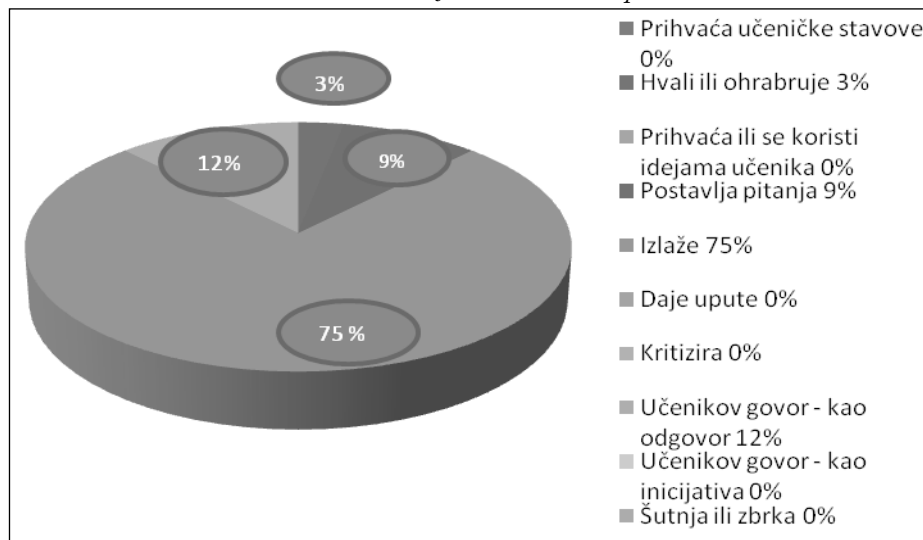
primijetiti da u najvećoj mjeri dominira izlaganje nastavnika. Pojavljuju se, također, i pitanja koja postavlja nastavnik te učenička aktivnost u vidu odgovora na nastavnikova pitanja. U okviru 11 minutne analize

apostrofirano su dva puta pohvale nastavnika upućene učenicima na odgovore koje je dobio od učenika na svoja pitanja. Na jednom mjestu uočena je inicijativa učenika, odnosno pitanje koje je učenik postavio nastavniku.

Tabela 4. Aktivnosti u toku časa izražene u frekvencijama

Vrsta aktivnosti	Frekventnost
Prihvaća učenikove stavove	0
Hvali ili ohrabruje	2
Prihvaća ili se koristi idejama učenika	0
Postavlja pitanja	6
Izlaže	50
Daje upute	0
Kritizira	0
Učenikov govor – kao odgovor	8
Učenikov govor – kao inicijativa	0
Šutnja ili zbrka	0
UKUPNO	66

Grafikon 1. Artikulacija časa izražena u procentima

Realizacija II časa

Drugi čas održan je 21. 04. 2015. godine u O.Š. "Miladije", područna

škola "Solana". Realizovan je u V-om razredu sa istom nastavnom jedinicom, a to je "Najljepše sjećanje". Čas je održan upotrebom rada u paru

kao nastavnog oblika rada. Parovi su formirani tako da je jedan par činio učenik koji je odličan i učenik koji je slabiji u školskom uspjehu.

Flandersov protokol analize sadržaja (rad u paru; varijabilitet odličan i slab učenik - održan 21.04.2015.)

KATAGORIJE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1. Prihvata učenikove stavove																	
2. Hvali ili ohrabruje																	
3. Prihvata ili se koristi idejama učenika																	
4. Postavlja pitanja		+		+													
5. Izlaže	+																
6. Daje upute						+	+										
7. Kritizira ili se poziva na autoritet																	
8. Učenikov govor – kao odgovor			+		+			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
9. Učenikov govor – kao inicijativa																	
10. Šutnja ili zbrka																	

KATAGORIJE	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
1. Prihvata učenikove stavove																	
2. Hvali ili ohrabruje					+				+								+
3. Prihvata ili se koristi idejama učenika																	
4. Postavlja pitanja																	
5. Izlaže												+	+				
6. Daje upute			+	+										+	+		
7. Kritizira ili se poziva na autoritet																	
8. Učenikov govor – kao odgovor	+	+				+	+	+			+						+
9. Učenikov govor – kao inicijativa																	
10. Šutnja ili zbrka																	

KATAGORIJE	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51
1. Prihvaća učenikove stavove															+	+	
2. Hvali ili ohrabruje																	
3. Prihvaća ili se koristi idejama učenika																	
4. Postavlja pitanja																	
5. Izlaže							+	+	+								
6. Daje upute	+									+	+	+					
7. Kritizira ili se poziva na autoritet																	
8. Učenikov govor – kao odgovor			+	+	+	+							+	+			+
9. Učenikov govor – kao inicijativa																	
10. Šutnja ili zbrka		+															

KATAGORIJE	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66
1. Prihvaća učenikove stavove															
2. Hvali ili ohrabruje												+			
3. Prihvaća ili se koristi idejama učenika															
4. Postavlja pitanja											+				
5. Izlaže															
6. Daje upute			+	+						+					
7. Kritizira ili se poziva na autoritet															
8. Učenikov govor – kao odgovor	+	+			+	+	+	+	+				+	+	+
9. Učenikov govor – kao inicijativa															
10. Šutnja ili zbrka															

Svaki broj u tablici nosi interval od 10 sekundi. Tablica ima 66 intervala.

Analizirano je 11 minuta početnog dijela glavnog dijela časa. Primjetna je velika razlika u aktivnosti učenika na ovom času u odnosu na čas koji

je održan u frontalnom obliku. U Flandersovoj analizi sadržaj u kategoriji “učnički govor kao odgovor” uvrštena su učenička izlaganja, odnosno odgovor na pitanja nastavnika. Aktivnost i samostalnost učenika je

bila na zavidnom nivou. Učenici su samostalno rješavali zadatke koje je pred njih postavio nastavnik. Međutim, nije primijećena velika inicijativa učenika u smislu iznošenja vlastitih ideja za rješavanje zadataka.

Tabela 5. Aktivnost učenika na času radu u paru (varijabilitet odličan i slab učenik)

++++	+++++	+++++
++++	++++	+++++
+++	+++++	++++
Katedra		
TABLA		

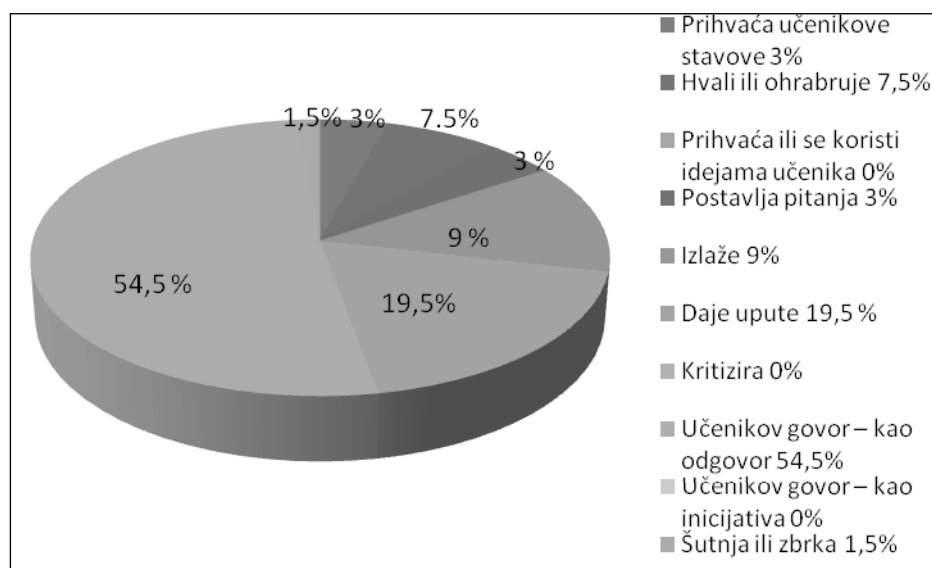
Tabela pokazuje rezultate bilježenja kritičkog prijatelja. Kritički prijatelj je bilježio aktivnost učenika

za svaki par. Primjetno je da su svi učenici, odnosno parovi aktivni na času. Izuzetak je jedan učenik koji

nije činio par, jer je bilo neparan broj učenika na času.

Tabela 6. *Aktivnosti u toku časa izražene u frekvencijama*

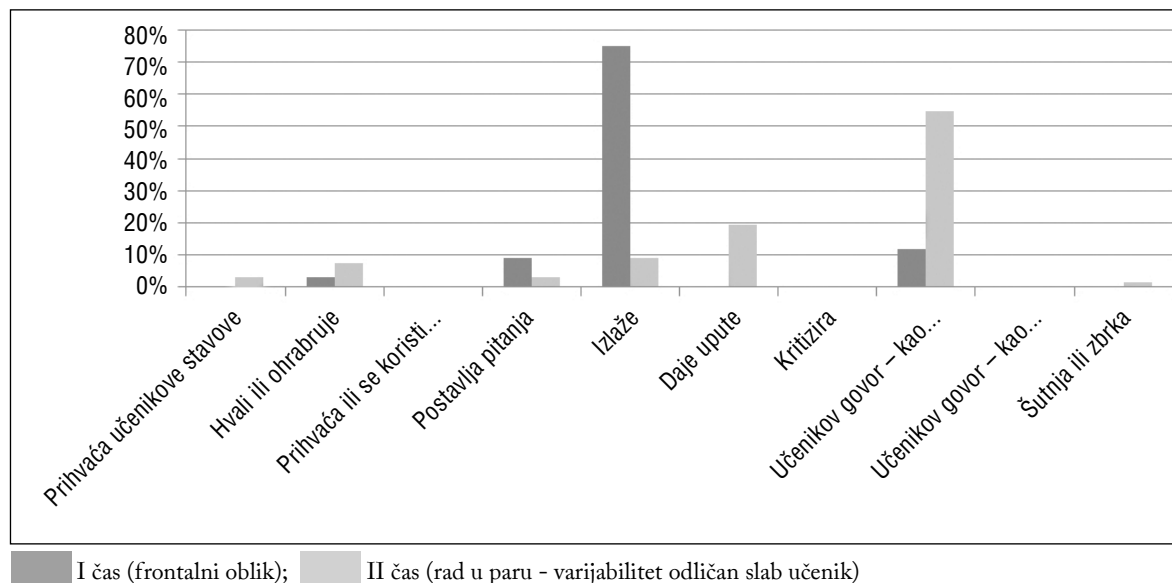
Vrsta aktivnosti	Frekventnost
Prihvata učenikove stavove	2
Hvali ili ohrabruje	5
Prihvata ili se koristi idejama učenika	0
Postavlja pitanja	3
Izlaže	6
Daje upute	13
Kritizira	0
Učenikov govor – kao odgovor	36
Učenikov govor – kao inicijativa	0
Šutnja ili zbrka	1
UKUPNO	66

Grafikon 2. *Artikulacija časa izražena u procentima*

Tabela 7. *Usporedna frekventnosti I i II časa*

Vrsta aktivnosti	Frekventnost I čas	Frekventnost II Čas
Prihvata učenikove stavove	0	2
Hvali ili ohrabruje	2	5
Prihvata ili se koristi idejama učenika	0	0
Postavlja pitanja	6	3
Izlaže	50	6
Daje upute	0	13
Kritizira	0	0
Učenikov govor – kao odgovor	8	36
Učenikov govor – kao inicijativa	0	0
Šutnja ili zbrka	0	1
UKUPNO	66	66

Grafikon 3. Usporedba I i II časa u procentima

Na osnovu usporedbe svih pokazatelja I i II časa jasna je povećana aktivnost učenika na II času na kome je korišten rad u paru. Ono u čemu je suštinska razlika I i II časa je u tome da se u potpunosti promijenila zastupljenost nastavnika i učenika u nastavnom procesu u toku časa. Evidentna je veća zastupljenost i aktivnost učenika u toku II časa, dok se smanjio udio nastavnikovog izlaganja.

Realizacija III časa

Treći čas realizovan je također u O.Š. "Miladije" područna škola "Solana". Čas je realizovan 05. 05. 2015. godine. Realizovan je također u V-om razredu sa istom nastavnom jedinicom "Najljepše sjećanje". Čas je planiran i realizovan upotrebom rada u paru. Parovi su sačinjeni na način da je jedan par činio odličan i odličan učenik, a drugi par je činio slab i slab

učenik u školskom uspjehu. Na ovaj način željeli smo ispitati kako ovaj varijabilitet para utiče na aktivnost učenika na nastavnom satu. Ovako formirani parovi daće nam informaciju o cjelokupnoj aktivnosti učenika. Pretpostavka je da će najveća aktivnost učenika biti od onih parova koje čine odličan i odličan učenik, dok će slabiju aktivnost imati oni parovi koje čine slab i slab učenik.

Tabela 8. Raspored parova na III času

odličan i odličan učenik	odličan i odličan učenik	prazna klupa
slab i slab učenik	odličan i odličan učenik	slab i slab učenik
slab i slab učenik	slab i slab učenik	odličan i odličan učenik

Katedra
TABLA

Tabela 9. Aktivnost parova u toku III časa

++++++	++++++	prazna klupa
++	++++++	++
+	++	++++++

Katedra
TABLA

Treba da napomenemo da su parove, kako smo naveli, "odličan i odličan" činili odlični i vrlodobri učenici, a parove "slab i slab" učenik, učenici koji su dobri i dovoljni u školskom uspjehu.

Učenici koji su odlični u školskom uspjehu su pokazali zavidnu

samostalnost u rješavanju svih postavljenih zadataka. Sve zadatke su riješili tačno i odgovorno. Slabiji učenici su djelimično rješavali zadatke.

U glavnom dijelu časa, kada su trebali prezentovati odgovore na pitanja koja su bila postavljena, za čitanje i

prezentaciju javljali su se samo odlični učenici. Uvidom nastavnika u odgovore slabijih učenika primijećena je površnost u radu i netačni odgovori. Zbog prirode zadatka i načina rada, nastavnik je prihvatio odgovore odličnih parova koji su ostalima prezentovali učinjeno.

Flandersov protokol analize sadržaja (rad u paru; varijabilitet odličan i odličan, slab i slab učenik – održan 05.05..2015.)

KATAGORIJE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1. Prihvaća učenikove stavove																	
2. Hvali ili ohrabruje																	
3. Prihvaća ili se koristi idejama učenika																	
4. Postavlja pitanja			+													+	
5. Izlaže										+	+	+	+	+			
6. Daje upute	+	+															
7. Kritizira ili se poziva na autoritet																	
8. Učenikov govor – kao odgovor				+	+	+	+	+	+								+
9. Učenikov govor – kao inicijativa																	
10.Šutnja ili zbrka																+	

KATAGORIJE	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
1. Prihvaća učenikove stavove																	
2. Hvali ili ohrabruje																	
3. Prihvaća ili se koristi idejama učenika																	
4. Postavlja pitanja																	
5. Izlaže					+	+	+							+	+		
6. Daje upute																	
7. Kritizira ili se poziva na autoritet																	
8. Učenikov govor – kao odgovor	+	+	+	+					+	+	+	+	+	+			+
9. Učenikov govor – kao inicijativa																	
10.Šutnja ili zbrka																	

KATAGORIJE	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51
1. Prihvaća učenikove stavove																	
2. Hvali ili ohrabruje			+	+													
3. Prihvaća ili se koristi idejama učenika																	
4. Postavlja pitanja					+	+											
5. Izlaže																	
6. Daje upute														+			
7. Kritizira ili se poziva na autoritet																	
8. Učenikov govor – kao odgovor	+	+					+	+	+	+	+	+	+				+
9. Učenikov govor – kao inicijativa															+		
10. Šutnja ili zbrka																	

KATAGORIJE	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66
1. Prihvaća učenikove stavove															
2. Hvali ili ohrabruje															
3. Prihvaća ili se koristi idejama učenika															
4. Postavlja pitanja				+	+								+		
5. Izlaže											+	+			
6. Daje upute															
7. Kritizira ili se poziva na autoritet															
8. Učenikov govor – kao odgovor	+	+	+			+	+	+	+	+				+	+
9. Učenikov govor – kao inicijativa															
10. Šutnja ili zbrka															

Svaki broj u tablici nosi interval od deset sekundi. Tablica ima 66 intervala.

Analizirano je 11 minuta glavnog dijela časa. Flandersova analiza sadržaja, odnosno ovog dijela časa, pokazala je veliku aktivnost učenika. Ono što se uspjelo zaključiti na osnovu ove analize jeste udio

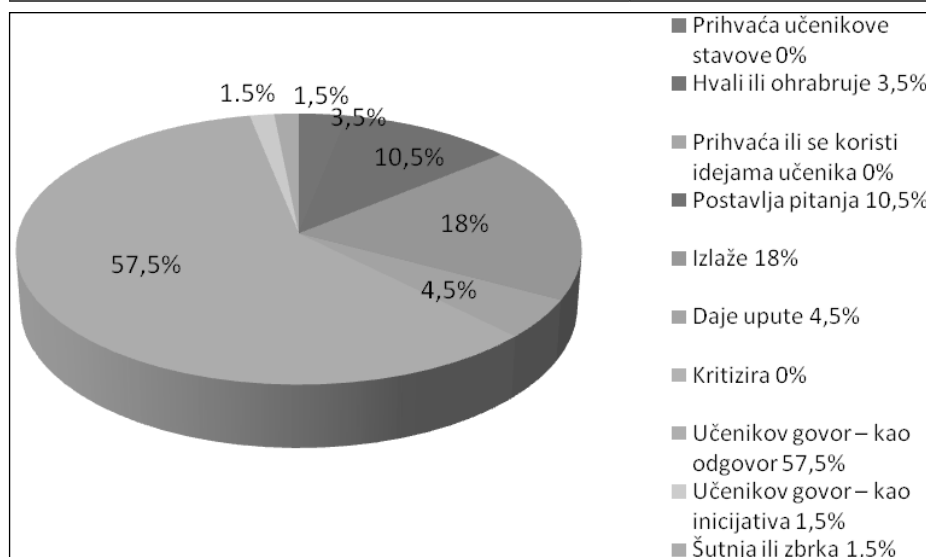
aktivnosti učenika u mjerenom periodu. Veći dio mjenog perioda je zastupljen govorom učenika, odnosno njihovo odgovaranje na pitanja. Svoje odgovore su iznosili iscrpno i samostalno su obavili zadatak. Nisu tražili pomoć nastavnika u rješavanju zadataka što pokazuje njihovu samostalnost u radu.

Ovom analizom, također, je zabilježen značajan procent nastavnikovog izlaganja. Izlaganje nastavnika je uslijedilo nakon učenčkih odgovora na pitanja. Bila je to evaluacija svih učenčkih odgovora i dopuna istih.

Nije primijećena inicijativa učenika. Učenici su samo rješavali zadatke koje je pred njih stavljao nastavnik.

Tabela 10. Aktivnosti u toku časa izražene u frekvencijama

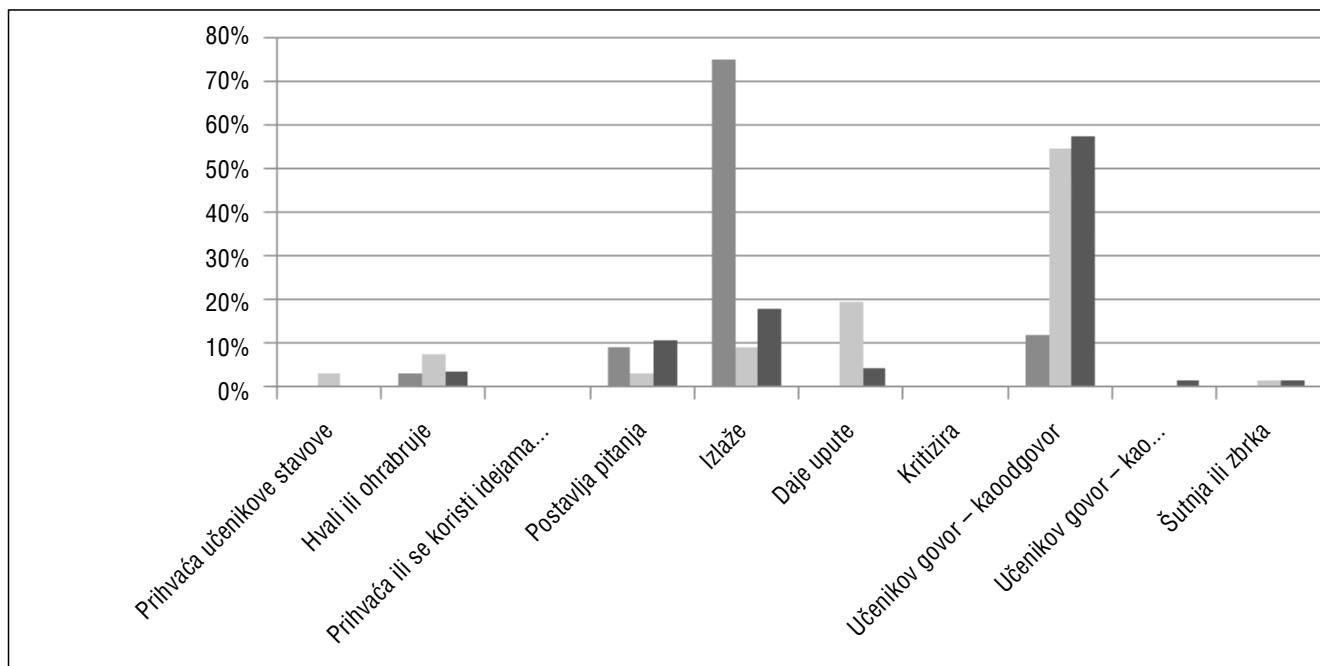
Vrsta aktivnosti	Frekventnost
Prihvata učenikove stavove	0
Hvali ili ohrabruje	2
Prihvata ili se koristi idejama učenika	0
Postavlja pitanja	7
Izlaže	12
Daje upute	3
Kritizira	0
Učenikov govor – kao odgovor	38
Učenikov govor – kao inicijativa	1
Šutnja ili zbrka	1
UKUPNO	66

Grafikon 4. Artikulacija časa izražena u procentima

Tabela 11. Usporedba frekventnosti I, II i III časa

Vrsta aktivnosti	Frekventnost I čas	Frekventnost II čas	Frekventnost III čas
Prihvata učenikove stavove	0	2	0
Hvali ili ohrabruje	2	5	2
Prihvata ili se koristi idejama učenika	0	0	0
Postavlja pitanja	6	3	7
Izlaže	50	6	12
Daje upute	0	13	3
Kritizira	0	0	0
Učenikov govor – kao odgovor	8	36	38
Učenikov govor – kao inicijativa	0	0	1
Šutnja ili zbrka	0	1	1
UKUPNO	66	66	66

- I čas (frontalni oblik)
- II čas (rad u paru - varijabilitet odličan slab učenik)
- III čas (rad u paru - varijabilitet odličan i odličan, slab i slab učenik)

Grafikon 5. Usporedba I, II i III časa u procentima

Interpretacija

Na osnovu ličnih iskustava evidentna je velika zastupljenost frontalnog oblika rada u osnovnim školama. Frontalni oblik rada je u najvećoj mjeri zastupljen zbog slabe tehničke opremljenosti škole, nastavnik lakše i brže pripremi čas koji je frontalnog oblika u odnosu na rad u paru, nastavnik ulaže svoja materijalna sredstva za pripremu časa rada u paru itd.

Međutim, svakako da čestu upotrebu frontalnog oblika možemo pripisati i slaboj edukaciji nastavnika za rad u drugom obliku, kao i slabu motiviranost nastavnika za promjenama u svom radu.

1. Kako frontalni oblik rada djeluje na aktivnost učenika na nastavnom satu?

Prvi realizovan čas frontalnim oblikom rada pokazao je veoma slabu aktivnost učenika. U mjerenom periodu časa ustanovljeno je zastupljenost učeničke aktivnosti od samo 12%, dok je zastupljenost izlaganja

nastavnika na visini od 75%. Učenici su bili aktivni tek toliko koliko se od njih tražilo. Njihova aktivnost je bila kao odgovaranje na nastavnikova pitanja. Kritički prijatelj koji je prisustvovao prvom realizovanom času ističe mišljenje da su učenici samo pasivni posmatrači nastavnika, slijepo slijede upute nastavnika, nemaju prostora za samoinicijativu i iznošenje vlastitog stava i pogleda. Svojim radom nastavnik ih je ograničio, sputao i usmjerio.

2. Kako varijabilitet parova (odličan-slab učenik) djeluje na aktivnost svih učenika?

Drugi čas koji je održan radom u paru pokazao je veću aktivnost učenika u odnosu na prvi čas. U mjerenom periodu učenička aktivnost je zauzela 54,5%, dok je izlaganje nastavnika zauzelo samo 9%. Uloga nastavnika se promijenila od onoga koji izlaže gradivo do koordinatora i onoga koji daje upute i usmjerava učenike ka rješavanju zadataka. Zbog toga je nastavnik u davanju uputa

zauzeo 19,5% u mjerenom periodu. Učenici samostalno rješavaju svoje zadatke, ali ne pokazuju inicijativu i nametanje svojih načina rješavanja zadataka koji se stavljaju pred njih. Svakako da nedostatak inicijative možemo pripisati uzrastu učenika, kao i nedovoljan rad s učenicima upotrebom ovog nastavnog oblika rada.

Aktivnost učenika i njihovo zadovoljstvo u smislu ravnopravnog činioća nastavnog procesa daje učenicima motivaciju za učenje i usvajanje gradiva, a time i veću aktivnost i borbenost na času.

Analiza drugog časa dovela je do zaključka da parovi formirani na način da jedan par čini odličan i slab učenik daju veliku aktivnost svih parova. U ovako asimetričnim parovima oni učenici koji su bolji u školskom uspjehu su nosioci aktivnosti para i imaju dominantnu ulogu, dok su slabiji učenici zauzeli podređenu ulogu. Međutim, javlja se aktivnost svih parova, ali udio rješavanja zadataka unutar parova je različit. Veći dio

posla ili gotovo sav posao uradi odličan učenik, dok slabiji učenik mu slijepo vjeruje i potvrđuje njegov rad. Shodno tome može se zaključiti da je u ovom varijabilitetu para najveća aktivnost svih parova odnosno cjelokupnog razreda, ali da učinak između učenika u krugu para nije isti.

3. Kako varijabilitet parova (odličan-odličan i slab-slab učenik) djeluje na aktivnost svih učenika?

Treći čas koji je, također, održan upotrebom rada u paru donio je veliku aktivnost učenika. Čas je realizovan sa varijabilitetom para odličan i odličan učenik, te slab i slab učenik. Udio učeničke aktivnosti je zauzeo 57,5% , dok je izlaganje nastavnika zauzelo 18%. Međutim, ono što je primjetno na osnovu prebrojavanja javljanja pojedinih parova je puno veći broj javljanja i aktivnosti parova koji su činili odličan i odličan učenik u odnosu na par kojeg su činili slab i slab učenik. Nosioći aktivnosti na nastavnom satu bili su učenici koji su odlični, dok su slabiji učenici neaktivni, nisu se javljali za odgovaranje na pitanja ili su dali pogrešne odgovore.

Rad u paru povećava aktivnost učenika na času u odnosu na frontalni oblik rada. Varijabilitet para odličan i slab učenik daje veću aktivnost cjelokupnog odjeljenja u odnosu na parove koje čine učenici sa istim uspjehom u školi. U tom varijabilitetu nosioći aktivnosti su parovi koje čine odlični učenici.

Zaključak

Ovo istraživanje pokazuje da se na aktivnost učenika u toku nastavnog časa može utjecati. Taj utjecaj je moguć od strane nastavnika. Nastavnik može povećati i utjecati na učeničku aktivnost pravilnim odabirom nastavnog oblika rada. Taj oblik rada prvenstveno zavisi od nastavnog sadržaja i od uzrasta učenika.

Istraživanje potvrđuje teorijsku osnovu frontalnog oblika rada, kao i sve prednosti i nedostatke frontalnog oblika rada. Nastavnik je voditelj svih učeničkih aktivnosti. Ne pruža učenicima mogućnost samostalnosti, inicijative, iznošenja mišljenja i stavova. Njihova aktivnost se uglavnom manifestuje kao individualni odgovori na nastavnička pitanja.

Na osnovu teorije didaktike, a u vezi s različitim oblicima parova istraživanje potvrđuje teorijske karakteristike asimetričnih i simetričnih parova.

Kod asimetričnih parova koje čine odličan i slab učenik u školskom uspjehu, slabiji učenik ima podređenu ulogu, sluša učenika koji je bolji u školskom uspjehu, ali pri tome uči od njega i usvaja njegova pozitivna mišljenja i tačne odgovore. Međutim, takvi učenici nisu samostalni, nego se oslanjaju na rad boljeg učenika. S tim u vezi stvara se aktivnost svih parova, ali ne i svakog učenika. U ovakvom formiranom varijabi-

litetu para nosioći aktivnosti su odlični učenici.

Kod simetričnih parova oba para su ravnopravna za komuniciranje te su najbitniji zajednički interesi. Ovdje je zastupljena dvosmjerna komunikacija, jer je pitanje i davanje informacija obostrano. Istraživanje potvrđuje ovu teorijsku osnovu. U pogledu aktivnosti svih parova u toku nastavnog časa, veću frekvenciju aktivnosti imaju oni parovi koje čine odlični učenici. Parovu u varijabilitetu slab i slab učenici imaju veoma malu aktivnost na času, manjak samopouzdanja i veoma slabu samostalnost.

Istraživanje pokazuje da je aktivnost učenika mnogo veća upotrebom rada u paru u odnosu na frontalni oblik rada što je istovremeno potvrda teorijske osnove. Upotrebom rada u paru podstičemo aktivnost učenika, a aktivnost više učenika u jednom odjeljenju podstičemo upotrebom para kojeg čine odličan i slab učenik u školskom uspjehu.

Učenicima treba prepustiti veću aktivnost na času i aktivno sudjelovanje u nastavnom procesu. Nastavnici moraju poduzimati korake koje će povećati učeničku aktivnost na času. Ti koraci su svakako primjena oblika rada koji ne podrazumijeva frontalni oblik rada, te stvaranje atmosfere u odjeljenju koja će učenicima pružiti zadovoljstvo i osjećaj ravnopravnog dijela nastavnog procesa.

Izvori i literatura

- Bognar, B. (2011) "Problemi u ostvarivanju suštinskih promjena u praksi učitelja posredstvom akcijskih istraživanja", Kovačević, D. i Ozorlić Dominić, R. (priredile) *Akcijsko istraživanje i profesionalni razvoj učitelja i nastavnika*, Zagreb, Teovizija d.o.o.
- Čatić, R. (2004) *Metodika nastave islamske vjeronauke*, Zenica: Islamska pedagoška akademija u Zenici
- Jelavić, F., (1994.), *Didaktičke osnove nastave*, Jastrebarsko, Naklada Slap.
- Karić, E., Osmić, I., Tomić, R., (2006.), *Pedagogija*, Tuzla, "Danfas".
- Markowitz, A. (2011) "Akcijska istraživanja učitelja u nastavi: drukčiji pogled", u: Kovačević, D. i Ozorlić Dominić, R. (priredile) *Akcijsko istraživanje i profesionalni razvoj učitelja i nastavnika*, Zagreb: Teovizija d.o.o.
- Mijatović, A. (2002), *Obrazovna revolucija i promjene hrvatskoga školstva*, Zagreb, Hrvastki zemljopis
- Mužić, V. (1999). Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja. Zagreb: EDUCA.
- Osmić, I., Tomić, R., (2008.), *Didaktika*, Srebrenik, Selimpex Srebrenik
- Poljak, V., (1984.), *Didaktika*, Zagreb, "Školska knjiga".
- Stojaković, P. (2003) *Psihologija za nastavnike*, Banja Luka, Prelom.

الموجز

تحفيز نشاط التلاميذ في دروس التربية الإسلامية باستخدام العمل الشئائي

مرشد شعبانوفيتش وسعودين ديديتش

إن شكل التدريس التقليدي الذي يتجلى أكثر ما يتجلى بالإكثار من استخدام نمط العمل الجبهي، يوجد في مدارسنا الابتدائية، بينما تلاحظ ندرة في استخدام أنماط العمل الأخرى التي تمنح التلاميذ بعداً آخر من المشاركة في الدرس. ومن النادر استخدام الابتكارات في الدروس التي تمنح التلاميذ الاستقلالية وزيادة النشاط في الحصة والتشجيع على العمل. إن استخدام الوسائل المبتكرة مثل الوسائط المتعددة، نادر الحدوث. والهدف من هذا البحث الإجرائي هو تحفيز النشاط عند التلاميذ في حصة التربية الإسلامية باستخدام العمل الشئائي باعتباره أحد أنماط العمل التدريسي.

وقد لوحظ أثناء البحث الإجرائي باستخدام العمل الشئائي:

- أن العمل الشئائي يزيد مشاركة التلميذ الفاعلة في العملية التدريسية، مقارنة بالنمط الجبهي،
- أن استخدام أشكال مختلفة من الشئائية يؤثر في مشاركة التلميذ الفاعلة أثناء الحصة، ويمنح التلاميذ الاستقلالية في العمل والتعلم ويزيد الثقة بالنفس عند التلاميذ،
- إن زيادة نشاط التلاميذ يرتبط بأكبر درجة بطريقة عمل المدرس وابتكاراته أثناء الحصة.

الكلمات الرئيسية: البحث الإجرائي، العمل الشئائي، نشاط التلميذ، التعلم، المدرس، التلميذ.

Summary

ENCOURAGING STUDENTS ACTIVITY IN TEACHING CLASS OF THE ISLAMIC RELIGIOUS STUDIES

Mersed Šabanović i Saudin Dedić

Traditional form of teaching class most often involving the frontal form of work is still used in our primary schools. The other forms of teaching that offer students possibility of active participation in the class is in lesser degree present. Innovations that provide students with motivation, higher degree of independence and participation in the class are very rare. The use of innovative tools like multimedia is present in rather small percentage. The purpose of this action research is to encourage students' active participation in the class of Islamic religious studies through applying the work in pairs as a form of teaching class.

In this research we noted following:

- The work in pairs increases the active participation of students in teaching process as related to the frontal form of work
- The use of different variables of pairs enhances student's active participation in the class, it offers them more independence in working and learning and boosts students self-confidence
- Degree of students active participation in the class is directly related to the teachers method of work and his creativity in planning the teaching class.

Key words: action research, work in pairs, active participation of students, learning, teacher, student